

Diarienummer: 3.3.17-05964/2024

Sammanfattning av årsrapporten för havs- och fiskeriprogrammet 2023

Inledning

Det svenska programmet för den europeiska havs- och fiskerifonden (EHFF)¹, havs- och fiskeriprogrammet, bestod av stöd för att utveckla ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige. Dessutom skulle det realisera delar av EU:s integrerade havspolitik och flera miljödirektiv.

Programmet omfattade totalt 164 miljoner euro, där EU stod för den största delen av finansieringen, drygt 73 procent vilket motsvarar drygt 120 miljoner euro. Resterande del finansierades med svenska medel i form av statliga pengar och medfinansiering från andra offentliga aktörer. Vid årsskiftet hade ca 132 miljoner euro, motsvarande 80 procent av budget, utbetalats.

Utbetalningar till och med år 2023.

	Totalsumma (euro)	Andel utbetalt
Unionsprioritering 1	27 845 571	72%
Unionsprioritering 2	11 914 871	71%
Unionsprioritering 3	61 942 567	87%
Unionsprioritering 4	12 078 665	80%
Unionsprioritering 5	5 294 771	78%
Unionsprioritering 6	5 292 564	79%
TA	7 898 727	90%

I programmet beskrev Sverige hur de unionsprioriteringar (UP) som medfinansieras genom EHFF skulle genomföras. Fonden ingick i ett gemensamt, nationellt strategiskt ramverk som även omfattade övriga så kallade struktur- och investeringsfonder i EU (landsbygdsfonden, socialfonden, regionalfonden).

Programmet skulle både främja de mål om tillväxt, arbetstillfällen och hållbarhet som ingår i reformen av den gemensamma fiskeripolitiken (GFP) och bidra till att uppnå EU:s gemensamma tillväxt- och sysselsättningsstrategi (den s.k. EU 2020-strategin), samt den svenska livsmedelsstrategin.

Sveriges målsättning med programmet var att det skulle:

- utveckla ett miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart fiske och vattenbruk i Sverige.
- stödja kustnära samhällen att diversifiera sin ekonomi.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 508/2014 av den 15 maj 2014 om Europeiska havs- och fiskerifonden och om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 2328/2003, (EG) nr 861/2006, (EG) nr 1198/2006 och (EG) nr 791/2007 och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1255/2011.

- finansiera projekt som skapar nya jobb och förbättra livskvaliteten längs kusten.
- göra det lättare att få finansiering.

För att nå målsättningen med programmet beviljades stöd inom sex UP:

1. Hållbart och konkurrenskraftigt fiske. Här kan man bland annat få stöd för fiskerelaterade miljöåtgärder och utbildning inom fiske.
2. Hållbart och konkurrenskraftigt vattenbruk. Här kan man bland annat få stöd för att starta ett hållbart vattenbruksföretag och för att odla i recirkulerande system.
3. Genomförande av fiskeripolitiken (datainsamling samt kontroll och tillsyn). Här söker myndigheterna stöd för att utföra sina uppdrag gällande datainsamling samt kontroll. Stöd ges även till privata aktörer för kontrollaktiviteter.
4. Lokalt ledd utveckling. Här kan man få stöd för projekt som leder till utveckling i ett leaderområde.
5. Saluföring och beredning. Här kan man få stöd för beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter.
6. Främja genomförandet av den integrerade havspolitik. Här kan man få stöd för projekt som syftar till att skydda den marina miljön och den biologiska mångfalden.

För att kunna få ta del av stöd i havs- och fiskeriprogrammet måste man uppfylla de lagkrav som gäller för den gemensamma fiskeripolitiken (GFP). Om man har brutit mot bestämmelserna i GFP avslogs ansökan. Det som kontrollerades var; att fartyget inte fanns med i förteckningen över fartyg som begått illegalt fiske, att inga allvarliga överträdelser begåtts av den som äger fartyget eller har fiskelicensen, att den sökande inte var dömd för bedrägeri eller hade ett återbetalningskrav för stöd från EHFF. För ansökningar inom vattenbruk kontrollerades också att den sökande inte blivit dömd för miljöbrott.

Genomförande

Programmet är nu avslutat och det är inte längre möjligt att söka stöd eller utbetalning i programmet. Det fanns några åtgärder som inte presterat i enlighet uppsatta förväntningar. Övergripande hade programmet en god beviljandegrad, förutom UP 1 och UP 2 som ligger något lägre.

I UP 1 var nivån för stöd generellt hög inom åtgärderna med undantag för stöd till permanent upphörande av fiskeverksamhet (fartygsskrotning) där endast 38 % av fördelad budget betalades ut. Några beviljade ärende avskrevs då fiskare inte längre önskade delta i skrotningskampanjen.

I UP 2 hade nivån sänkts i några åtgärder pga. av återflöden från onyttjad finansiering och beslut om återkrav av beviljade stöd.

Av de faktiska utbetalningarna på drygt 132 miljoner euro, var 7,9 miljoner euro TA-medel (tekniskt bistånd).

Handläggning

Under programperioden har handläggningstiderna för utbetalning hållit sig inom förordningskravet på 90 dagar med undantag för beslutsåren 2017 och 2018.

Under 2017 och 2018 hamnade handläggningstiden genomsnittligt på 185 dagar. Enbart ett fåtal stödmottagare fick sina beslut om utbetalning inom 90 dagar under åren 2017 och 2018. Grunden till att handläggningstiderna för dessa år drog iväg bestod av flera komponenter i form av resursbrist, bristfälliga rutiner samt behovet av omfattande dokumentation då flertalet av utbetalningsärendena var bristfälliga.

Ett arbete med att se över rutiner och checklistor, informera stödmottagarna om vad som krävs för komplett ansökan samt tillsättning av fler resurser påbörjades och under 2019 halverades handläggningstiden och landade på 90 dagar och följande år fram till 2023 gick handläggningstiden fortsatt ner. När de sista utbetalningarna gick ut under 2023 låg handläggningstiden för beslut om utbetalning på genomsnittliga 73 dagar.

Resultat

Programmets utfall och resultat är viktiga att mäta för att kunna övervaka att utvecklingen går i den takt som det är tänkt. Därför finns det också uppsatta mål att jämföra med. Målen var satta till slutet av 2023 eftersom det kan ta längre tid än själva programperioden (2014–2020) för resultaten att realiseras.

Antal projekt och investeringar

Tabell 1–6 visar programmets utfall. Med utfall menas antalet projekt och investeringar som har genomförts med stöd av havs- och fiskeriprogrammet inom respektive åtgärd. För åtgärden Genomförande av lokala utvecklingsstrategier och driftkostnader visar tabellen antal utvalda lokala utvecklingsstrategier i stället för antal projekt.

Tabell 1. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske (unionsprioritering 1).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
37	Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalt samarbete	5	6
38	Investeringar inom fiske	126	125
39	Nya tekniska lösningar inom fiske och nya former av förvaltning och organisation inom fiske	11	15
40.1.a	Samla in förlorade fiskeredskap eller marint skräp	34	45
43.2	Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Anpassning till landningsskyldigheten	4	3

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
40.1.b–g	Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald och bevarandeprojekt för skyddade områden	21	26
36	System för tilldelning av fiskemöjligheter	2	2
42	Investeringar som höjer kvalitet och mervärde på vildfångad fisk	29	50
43.1 + 3	Fiskehamnar, landningsplatser och auktionshallar - Förbättrad infrastruktur	16	19
30	Diversifiering inom fiske	9	8
26	Utveckling av produkter och processer inom fiske	2	4
28	Partnerskap mellan forskare och fiskare	2	2
29.1-2	Kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske	6	12
33.1d	Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet	60	54
34	Permanent upphörande av fiskeverksamhet	13	6

Tabell 2. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat vattenbruk (unionsprioritering 2).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
47	Innovationsprojekt inom vattenbruk	7	9
48.1.a–d	Produktiva investeringar i vattenbruk	27	25
52	Startstöd för hållbara vattenbruksföretag	18	16
48.ei	Miljöinvesteringar i vattenbruk	27	31
51	Kommunal planering av vattenbruk	10	4
56	Djurs hälsa och välbefinnande	4	3
50	Kompetensutveckling och informationsinsatser inom vattenbruk	6	9

Tabell 3. Främjande av genomförandet av den gemensamma fiskeripolitikens regler (unionsprioritering 3).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
77	Datainsamling	2	2

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
76	Kontroll och tillsyn av fiske - stöd till ansvarsmyndigheter och kontroll och tillsyn av fiske – stöd till privata aktörer	107	147

Tabell 4. Fler arbetstillfällen och bättre territoriell sammanhållning (unionsprioritering 4).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
62.1.a	Förberedande stöd LLU	4	8
63	Genomförande av lokala utvecklingsstrategier och driftkostnader	10	13
64	Samarbetsprojekt	11	14

Tabell 5. Främjande av saluföring och beredning (unionsprioritering 5).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
66	Produktions- och saluföringsplaner	30	32
68	Bilda producent- eller branschorganisationer och saluföringsåtgärder	39	41
69	Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter	55	48

Tabell 6. Främjande av genomförandet av en integrerad havspolitik (unionsprioritering 6).

Artikel i EHFF	Åtgärd	Mål	Resultat
80.1.b	Skydd av havsmiljön	11	9
80.1.c	Öka kunskapen om havsmiljön	4	8

Resultat av projekten och investeringarna

Tabell 7–11 visar de resultat som har uppnåtts genom projekt och investeringar som genomfördes med stöd av havs- och fiskeriprogrammet. Resultaten redovisas genom indikatorer som är gemensamma för EU-länderna. Endast avslutade projekt medräknas. Indikatorerna mäter kortsiktiga effekter som uppnåtts redan vid projektets eller investeringens avslut och ger en indikation på i vilken grad man kan förvänta sig att långsiktiga effekter kommer att uppstå. De långsiktiga effekterna man vill uppnå med programmet och fonden är

tätt kopplade till det specifika målet för projektet eller investeringen, vilket också framgår i tabellerna.

De flesta av programmets indikatorer visar att programmet tydligt bidrog till en positiv utveckling mot programmets mål och flera mål är uppnådda. Däremot har arealen Natura 2000-områden inom UP 1 och UP 6 inte ökat tillräckligt genom stöd från programmet och tillhörande resultatindikatorer låg därför långt ifrån programmets mål. Detta förklaras av att projekt som bidrog till resultatindikatorerna i låg utsträckning hade avsett att upprätta nya skyddsområden. Nationellt utfördes mycket arbete på denna front, men detta har finansierats utanför programmet.

Tabell 7. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske (unionsprioritering 1).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
1.1	Förändring av produktionsvärdet (tusen euro)	1 100	2084
1.2	Förändring av produktionsvolymen (ton)	0	141
1.3	Förändring av nettovinster (tusen euro)	180	1418
1.4.a	Förändring av oönskade fångster (ton)	-2 300	-841
1.4.b	Förändring av oönskade fångster (%)	-75	-90
1.5	Förändring av fiskets bränsleeffektivitet (liter bränsle/ ton landad fångst)	-18	-94
1.6	Förändring i procent av obalanserade flottor (%)	-11,9	0
1.10.a	Förändring av täckningen av Natura 2000-områden som utsetts enligt fågel- och livsmiljödirektiven (km ²)	50	0
1.10.b	Förändring av täckningen av andra geografiska skyddsåtgärder enligt artikel 13.4 i direktiv 2008/56/EG (km ²)	50	189
1.7	Skapad sysselsättning (heltidsekvivalenter) inom fiskerisektorn eller kompletterande verksamheter	5	13
1.8	Bibehållen sysselsättning (heltidsekvivalenter) inom fiskerisektorn eller kompletterande verksamheter	10	11

Tabell 8. Främjande av ett miljömässigt hållbart, resurseffektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat vattenbruk (unionsprioritering 2).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
2.1	Förändring av volym vattenbruksproduktion (ton)	1 725	9 913
2.2	Förändring av värde vattenbruksproduktion (tusen euro)	7 650	12 162
2.3	Förändring av nettovinst (tusen euro)	730	9 802
2.4	Förändring av produktionsvolymen ekologiskt vattenbruk (ton)	1 700	4 650

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
2.5	Förändring av produktionsvolymen recirkulerande vattenbrukssystem (ton)	500	24
2.6	Förändrad produktionsvolym inom recirkulerande vattenbrukssystem genom startstöd (ton)	50	90

Tabell 9. Främjande av genomförandet av den gemensamma fiskeripolitikens regler (unionsprioritering 3).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
3.b.1	Ökning av procentandelen fullgjorda datainsamlingsinbjudningar (%)	0	0
3.a.1	Antal upptäckta allvarliga överträdelser (antal)	10	3
3.a.3	Landningar som varit föremål för fysisk kontroll (%)	5,4	9,8

Tabell 10. Fler arbetstillfällen och bättre territoriell sammanhållning (unionsprioritering 4).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
4.1	Skapad sysselsättning (heltidsekvivalenter)	8	23
4.2	Bibehållen sysselsättning (heltidsekvivalenter)	25	31
4.3	Startade företag (antal)	5	19

Tabell 11. Främjande av saluföring och beredning (unionsprioritering 5).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
5.1.a	Förändring av värdet av den första försäljningen i producentorganisationer (tusen euro)	740	8 530
5.1.b	Förändring av volymen av den första försäljningen i producentorganisationer (ton)	0	41 268
5.1.c	Förändring av värdet av den första försäljningen i andra än producentorganisationer (tusen euro)	195	974
5.1.d	Förändring av volymen av den första försäljningen i andra än producentorganisationer (ton)	0	505

Tabell 12. Främjande av genomförandet av en integrerad havspolitik (unionsprioritering 6).

Indikatorkod	Resultatindikator	Mål	Resultat
6.2.a	Förändring av täckningen av Natura 2000-områden som utsetts enligt fågel- och livsmiljödirektiven (km ²)	300	0
6.2.b	Förändring av täckningen av andra geografiska skyddsåtgärder enligt artikel 13.4 i direktiv 2008/56/EG (km ²)	300	932

Övervakningskommittén

För att följa arbetet med havs- och fiskeriprogrammet fanns en övervakningskommitté. Kommittén bestod av 31 ledamöter från näringen, myndigheter och organisationer.

Ledamöternas uppgift var att granska genomförandet och följa utvecklingen av programmet och hur målen uppnåddes. Övervakningskommittén hade också till uppgift att granska och godkänna urvalskriterierna. Den skulle dessutom granska och godkänna de rapporter som varje år skickas till EU-kommissionen. När det gäller programändringar har övervakningskommittén rådfrågats och om den ansett att det är lämpligt, avgett ett yttrande. Kommittén har också lämnat synpunkter om genomförandet och utvärderingar av programmet.

Under 2023 har det hållits två möten med övervakningskommittén (ÖK), ett i maj och ett i november. Då mötet i maj ägde rum under Sveriges ordförandeskap av EU var det ett endagars möte som hölls digitalt. Mötet i november var ett två dagars möte med studiebesök på Kristinebergs forskningsstation.

I och med uppstarten av den nya programperioden bildades en ny övervakningskommitté som tog över ansvaret även för EHFF.

Nationella Landsbygdsnätverket

Landsbygdsnätverket fyllde en funktion med att sprida information om stödmöjligheterna i programmet. Utöver det samarbetade de med aktörer som arbetade med havs- och fiskeriutveckling. Målet med nätverkets arbete med fonden var att kunna genomföra programmet på ett bättre och mer effektivt sätt.

Landsbygdsnätverket skapade mötesplatser där olika aktörer på lokal, regional och nationell nivå kunde informera varandra och dela erfarenheter. Tanken var att aktörerna tillsammans skulle kunna utveckla metoder som sedan användes i arbetet med havs- och fiskeriprogrammet.

Utvärderingar

Varje år publicerade utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket utvärderingar och uppföljningar. Under 2023 har utvärderingssektariatet publicerat två utvärderingar av havs- och fiskeriprogrammet. En fullständig lista över publicerade utvärderingar och uppföljningar under programperioden finns nedan. Senast publicerade utvärdering ligger högst i listan.

Resultaten redovisades vid övervakningskommitténs sammankomster. Förvaltande myndighet kommunicerade dessutom resultaten via en blogg, Programmen och pengarna. Länk till Jordbruksverkets blogg Programmen och Pengarna:

<https://programmenochpengarna.wordpress.com/>

I det kommande avsnittet beskrivs de utvärderingar som har genomförts under programperioden

Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020. En syntes av tidigare analyser och bedömning av stödets bidrag till målen i programmet

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.471dccc918a3f0877067b289/1693558394467/utv23_4.pdf

I denna rapport presenteras en sammanställning (syntes) av tidigare utvärderingar och uppföljningar av programmet samt en bedömning av hur stöden i programmet har bidragit till dess mål, så kallade unionsprioriteringar.

De utvärderingar och uppföljningar som har gjorts visar på att de finansierade insatserna har bidragit på ett positivt sätt till tillväxt och hållbarhet. Rapporten visar också att de flesta av unionsprioriteringarnas mål har nåtts eller är nära att nås. Stöden har bland annat bidragit till minskade bifångster och höjd bränsleeffektivitet inom fisket, höjd produktion inom flera delar av vattenbruket samt till ökad volym och ökat värde i det första försäljningsledet för fiskeri- och vattenbruksprodukter. I stort kan stöden alltså sägas vara ändamålsenliga i stor utsträckning. Unionsprioriteringarnas mål är också relevanta i förhållande till den beslutade programplanen. För några stöd är resultaten lägre, till exempel bidraget till att utveckla skyddade områden till havs. Insatserna som detta stöd har finansierat överensstämmer inte helt med målformuleringarna. Insatserna har nämligen riktats mot metod- och kompetensutveckling, i stället för mot inrättande av fler skyddade områden.

En av de identifierade orsakerna till bristande effektivitet inom stödhanteringen i havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 är handläggningsprocessen. För att effektivisera handläggningen har antalet länsstyrelser som handlägger stöden minskats inför programperioden 2021–2027.

Under programperioden 2014–2020 har få förändringar skett till följd av vad som framkommit i utvärderingarna och uppföljningarna. Därför rekommenderar vi att Jordbruksverket utformar någon form av systematik för lärande utvärderingar. På så vis kan ett program utvecklas även under en pågående programperiod. Något annat som kan underlätta är att samla in nödvändig information från de som får stöd redan när insatsen inleds, för att säkerställa att information som krävs för utvärdering under programperioden finns tillgänglig.

Stöd till kontroller och tillsyn samt skyddade områden. En utvärdering av stöd i havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.66ae9750189f6f5b1575d86/1692087968772/utv23_3.pdf

Den här utvärderingen hade två övergripande frågeställningar. Den första vara att undersöka vilken roll stödet från havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 har haft för Kustbevakningens genomförande av fiskerikontroller. Den andra frågeställningen handlade om på vilket sätt projekt inom åtgärden Främjande av skyddet av den marina miljön bidragit till att nya skyddade områden inrättats eller är på väg att inrättas?

Stödet till kontroller och tillsyn har gått till Kustbevakningens fiskerikontroller och så kallade JDP-dagar (då inspektioner genomförs). Dessa insatser ingår redan i Kustbevakningens uppdrag, men stödet har ändå gjort att stöd öronmärks för fiskerikontroller och att en viss nivå på fiskerikontroller därmed har kunnat säkerställas. Utvärderingen visar också att stödet till kontroller och tillsyn har fördelats på ett rimligt sätt – det är tydligt att stödet har använts just till fiskerikontroller. Jordbruksverket bör dock tydliggöra vad som ska redovisas när det kommer till användningen av stödet och hur redovisningen ska ske. Utvärderingen visar också att tillgängliga data från fiskerikontrollerna inte visar hela bilden av vad som görs vid inspektionerna. En rekommendation är därför att användbarheten av data behöver säkerställas om fördjupade analyser önskas.

Förbättrad konkurrenskraft och tillväxt med hjälp av stöd? Effekter av investeringsstöd och startstöd till vattenbruk och beredningsindustri i havs- och fiskeriprogrammet. <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv223.html>

Syftet med utvärderingen är att utvärdera i vilken utsträckning investeringsstöden till vattenbruket och beredningsindustrin har bidragit till att öka konkurrenskraften och tillväxten hos företagen som har fått stöd 2007–2019. Rapporten innehåller även en analys av utvecklingen i vattenbruksföretag som har fått startstöd 2014–2019. För att bedöma företagens konkurrenskraft och tillväxt mäts deras produktivitet, produktionsvärde och sysselsättning.

Utvärderingen har analyserat information om företag inom vattenbruk och beredningsindustri med hjälp av statistiska metoder. Både företag som har fått stöd och företag som inte har fått det ingår i analysen. På så vis kan hänsyn tas till hur utvecklingen skulle ha varit om företagen som har fått stöd inte hade fått det (en så kallad kontrafaktisk analys).

Utvärderingen visar att investeringsstödet har bidragit till att stärka tillväxten inom vattenbruket och beredningsindustrin genom ökat produktionsvärde. Även sysselsättningen har sannolikt ökat i de vattenbruksföretag som har fått stöd, men effektens storlek är mer osäker än effekten på produktionsvärdet. Utvärderingen visar alltså att investeringsstödet, genom att öka produktionsvärdet, har bidragit positivt till företagens tillväxt. Ökad tillväxt kan i förlängningen främja konkurrenskraften. Däremot finner utvärderingen inga effekter av stöden på företagens produktivitet, varken inom vattenbruket eller beredningsindustrin. Produktivitet är en viktig faktor för långsiktig konkurrenskraft i branscherna.

Utvärderingen visar att vattenbruksföretagen som har fått startstöd har kommit igång med produktionen och ökat antalet anställda. Men utvecklingen ser ut att ha stannat av och legat på en konstant nivå efter år 2016 (till och med år 2019). Det är dock viktigt att poängtera att stödet började beviljas sent under perioden. Därför behövs ekonomiska uppgifter från en längre tidsperiod för att kunna avgöra i vilken mån företagen skapar hållbar tillväxt på sikt.

Utvärderingen är också publicerad som en kortrapport.

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv223kort.html>

Investeringsstöd till vattenbruk i havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020: En uppföljning av stöden och deras bidrag till minskad näringsbelastning

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/upp221.html>

I den här uppföljningen undersöks vad investeringsstöden till vattenbruk har gått till och om stöden har bidragit till en minskad näringsbelastning. Näringsbelastningen avgörs av flera aspekter: vilka arter som odlas i vattenbruket och på vilket sätt, hur mycket som odlas och var odlingen finns.

Uppföljningen visar att stöden har lett till en minskning i näringsbelastningen. Företagen som har fått stöd har rapporterat hur mycket deras produktion har ökat sedan de gjorde investeringen och om investeringen har lett till en minskad näringsbelastning. När rapporten publicerades hade 53 ansökningar om slututbetalning kommit in, och i 32 av dessa angavs att investeringen bidrar till en minskad näringsbelastning. Rapporteringen visar att det är musselodlingar som står för en stor del av produktionsökningen (95 procent). Musselodling leder till ett upptag av näringsämnen. Minskning i näringsbelastningen utifrån denna produktionsökning kan beräknas med hjälp av schablonvärden och minskningen kvantifieras i rapporten. Det går dock inte att utifrån de uppgifter som finns bedöma exakt hur mycket näringsbelastningen har minskat tack vare stöden.

Hela budgeten för de tre stöden är beviljad och en större del har betalats ut. Drygt 60 procent av den totala budgeten har gått till musselodlingar som odlar musslor på långrep på västkusten. Flera av vattenbruksföretagen har beviljats stöd för mer än en investering under programperioden.

Stöden har inte fördelats utifrån hur näringsbelastat vattnet är där vattenbruket finns, alltså med hänsyn till om det finns ett problem med övergödning där. De flesta vatten där stöd har beviljats har god näringsstatus. I de vatten där de odlingarna som har fått stöd finns har 5 av totalt 17 en måttlig status.

Test av modell för utvärdering av leadereffekter: delrapport 4

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv221.html>

Utvärderingen är del av det nu avslutade projektet om hur man kan utvärdera hållbara effekter från Leader. Det har tidigare publicerats tre rapporter inom projektet. Syftet med rapporten är att kontrollera användbarheten hos den modell för effektutvärdering av Leader som utvärderarna har utvecklat. Utvärderarna har testat modellen i två leaderområden och beskriver i rapporten testens resultat och hur modellen bör utvecklas.

Huvudresultatet av utvärderingen är att den utvecklade modellen inte fungerar i praktiken för effektutvärdering av Leader. Utvärderarna förslår dock flera revideringar som kan höja modellens användbarhet. Utvärderarna bedömer att modellen också kan vara ett stöd i effekttänkande för de lokala aktionsgruppernas (LAG) styrelser.

Klimatanpassning i EU-programmen 2014–2020.

Syftet med utvärderingen är att kartlägga och skapa en förståelse för möjligheter till och förutsättningar för att finansiera klimatanpassningsåtgärder inom landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt programmet för lokalt ledd utveckling.

Utvärderarna kommer fram till att det saknas en struktur för att stödja klimatanpassningsprojekt och att det inte heller finns en struktur som förhindrar klimatanpassningsprojekt. Resultaten av denna utvärdering visar att cirka 13 procent av den

totala finansieringen som beviljats inom havs- och fiskeprogrammet (EHFF) har beviljats projekt som bidrar till klimatanpassning under perioden 2014–2020. Exempel på bevarandeprojekt för att skapa bättre förutsättningar för arter som är känsliga för varmare klimat eller starta landbaserat vattenbruk där vattentemperaturen kan regleras.

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv215.html>

Lokala indikatorer inom lokalt ledd utveckling. Leaderområdenas upplevelser av indikatorerna 2014–2020 och en beskrivning av indikatorbanken för 2023–2027.

Leaderområdena upplever att det har varit svårt att ta fram indikatorer men att de styr mot målen. De enkäter som Leaderkontoren och LAG-ledamöterna har besvarat visar att över hälften av de som svarade tycker att det var svårt eller mycket svårt att ta fram de lokala indikatorerna. Trots svårigheterna i arbetet med att ta fram indikatorerna upplever många att de i stor utsträckning bidrar till att uppnå respektive strategis mål.

Inför nästa programperiod önskas mer stöd. Endast 4 procent av LAG-ledamöterna och 8 procent av Leaderkontoren upplevde Jordbruksverkets stöd som bra eller mycket bra under arbetet med de lokala indikatorerna inför programperioden 2014–2020. De som svarade fick också ta ställning till förslag på olika typer av stöd som Jordbruksverket skulle kunna bistå med till nästa programperiod.

Jordbruksverket har tagit fram en bank med lokala indikatorer. Under perioden 2020–2021 sammanställde Jordbruksverket en indikatorbank med sammanlagt 55 lokala indikatorer. Banken togs fram parallellt med de nationella indikatorerna och med att EU-kommissionen presenterade utkast på EU-indikatorer.

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.4f2523df17d02ae1adcd0a3d/1636703387636/upp21_8.pdf

Leader eller inte Leader - det är frågan. Organisering och genomförande av projektstöd för landsbygdsutveckling.

Denna rapport är en del av uppföljningen av landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet och regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

I den här rapporten undersöks hur möjligheterna att uppfylla målet med projektstöden för landsbygdsutveckling påverkas beroende på om stöden hanteras inom Leader eller av länsstyrelsen. Författarna kartlägger och analyserar föreställningar och principer om hur god landsbygdspolitik ska bedrivas som sammanfattas i tre utgångspunkter. Därefter identifieras vad som karakteriserar de två olika formerna av projektstöd inom Leader respektive hos länsstyrelsen. Slutligen görs en analys av de olika stödformernas karaktär i förhållande till utgångspunkterna om hur landsbygdspolitik bör bedrivas. Analysen utgår från Jordbruksverkets undersökning av vilka projektstöd till landsbygdsutveckling i landsbygdsprogrammet som skulle kunna föras över till Leader.

Rapporten kommer fram till följande slutsatser:

- **En del av stöden bör överföras från länsstyrelserna till Leader.** De huvudsakliga skälen till det är dels att dagens uppdelade organisering skapar

otydlighet för de som söker projektstöd, dels att Leadermetoden innebär att landsbygdspolitiken i större utsträckning utformas efter de lokala behoven och förutsättningarna.

- **Förändrade villkor kan göra att målen nås i större utsträckning.** Att enbart överföra projektstöden från länsstyrelserna till Leader skulle innebära en marginell förbättring av möjligheten att uppfylla målen med stöden i större utsträckning. Men om en sådan överföring även skulle förenas med förändrade riktlinjer och villkor kan målen däremot uppfyllas i betydligt större utsträckning
- **Ökat samarbete är en förutsättning för att få god effekt.** Om projektstöd överförs till Leader behöver samarbetsytorna stärkas, både mot den regionala utvecklingspolitiken och mot länsstyrelsernas arbetsområden.

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/upp214.html>

Urvalskriterierna som styr vilka projekt som får stöd inom lokalt ledd utveckling.

En uppföljning av Leaderområdenas upplevelser av urvalskriterierna 2014–2020, baserad på uppgifter fram till maj 2021.

Resultatet från uppföljningen visar att:

- Mer stöd efterfrågas av Leaderområdena i arbetet med att ta fram urvalskriterierna.
- Urvalskriterierna behöver bli tydligare.
- Viktigt att följa upp och justera urvalskriterierna vid behov.
- Grundläggande villkor fyller en viktig funktion.

Rapporten utmynnar i följande rekommendationer:

- Formulera tydliga kriterier och knyt dem till mål och önskade effekter.
- Använd villkor för att förenkla bedömningen.
- Regelbunden uppföljning och justering kan ge bättre effekt.
- Utöka information om urvalskriterierna till de som söker stöd.
- Integrera urvalskriterierna i Jordbruksverkets it-system.

https://www2.jordbruksverket.se/download/18.664ff317cdea112765019e/1635934643266/upp21_7.pdf

Vad behöver förenklas? Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Denna rapport utvärderade inför starten av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 de ansträngningar som gjorts för att förenkla för de företag som söker stöd. Utvärderingen gjordes för att kartlägga hur stödmottagarna upplevde behovet av förenklingar under programperioden 2007–2013 och för att bedöma i vilken utsträckning genomförda förändringar motsvarade det upplevda behovet. Kartläggningen gör det möjligt att senare utvärdera om genomförda förenklingar leder till att programmen blir mindre krångliga för de som söker stöd. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv151.html>

Definitivt upphörande av fiskeriverksamhet

I utvärderingen av *Definitivt upphörande av fiskeriverksamhet* visade utvärderarna främst att ett antal av fartygsägarna som deltagit i åtgärden återinvesterade i nya fartyg. Dessa var ofta inriktade på att fiska efter andra fiskar än torsk. Detta visar att åtgärden även har effekter på andra typer av fiske. Utvärderingen visade också att av de individer som var i arbetsför ålder var få arbetslösa och majoriteten hade fortfarande inkomster från fiske eller fiskerelaterade verksamheter. Inkomstutvecklingen för individerna som var aktiva på arbetsmarknaden har varit god efter skrotningsomgångarna. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv173.html>

Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige

I *Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige* gjordes en utvärdering av organisation och arbetssätt hos de förvaltande myndigheterna för de fyra europeiska struktur- och investeringsfonderna. Jordbruksverket, Tillväxtverket och Svenska ESF-rådet granskades genom dokumentstudier och intervjuer av personer som representerar olika delar av genomförandeorganisationerna. ESI-fondernas program genomförs till stor del på ett välfungerande sätt givet förutsättningarna: genomförandeorganisationerna hanterar de omfattande regelverken och kraven på programmets förvaltning, det finns utarbetade arbetsmetoder och samverkansformer, styrkedjan kring insatser är tydlig och det finns välgrundade underlag av flera slag. Som alltid finns det dock utvecklingspotential för hur styrning och genomförande är utformat. På en övergripande nivå är det otydligt hur programmen ska genomföras, och det saknas samsyn kring hur programmen bör genomföras. Rapporten visar att det finns mycket omfattande regelverk och formella styrdokument och detaljerade operativa planer, rutiner, strukturer och arbetssätt. Det saknas dock ett mellansteg där de förvaltande myndigheterna bör tolka och prioritera de formella styrdokumentet, samt utveckla tydliga effektlogiker och genomförandestrategier för respektive program.

Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv172.html>

Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket

Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket syftar till att undersöka hur Landsbygdsnätverkets interventionslogik har utformats på olika nivåer inom Landsbygdsnätverket samt att utvärdera om Landsbygdsnätverkets arbete i praktiken styrs av och genomförs i enlighet med interventionslogiken. En sammantagen bedömning utifrån genomförd följeforskning avseende Landsbygdsnätverkets interventionslogik inför åren 2017–2018 är att den i stora drag är relevant och konsistent. Det finns dock utrymme att förbättra och effektivisera arbetet med att utforma Landsbygdsnätverkets interventionslogik. Vidare kan arbetet med att prioritera aktiviteter utvecklas genom att skapa en modell för prioriteringarna, vilket säkerställer att prioriteringar sker enhetligt och utifrån förväntade effekter. För att kunna följa upp måluppfyllelse bör målen också i viss utsträckning kvantifieras. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv176.html>

Hållbar utveckling av fiskeområden - hur gick det?

Hållbar utveckling av fiskeområden - hur gick det? försöker besvara hur väl åtgärderna inom prioriterade område 4, Hållbar utveckling av fiskeområden (FOG), i det operativa programmet för fiskerinäringen 2007–2013, fyller upp målen för hela det operativa programmet, de specifika målen för området så väl som fiskeområdenas egna mål och strategier.

Utvärderingen visar att utifrån de resultatindikatorer som togs fram så är måluppfyllnaden låg. Men området anses ha gett andra effekter där samverkan, nätverksbyggande och erfarenhetsutbyte anses vara starka framgångsfaktorer. Svaga bestånd av fisk gjorde att många fokuserade på projekt som förbättrade miljön för fisken. De projekt som har haft bäst långsiktighet är diversifieringsprojekten där projekten lyckats skapa ett högre värde för samma fisk genom att till exempel skapa en lokal marknad eller förädling. Utvärderingen är publicerad här: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv182.html>

Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?

I Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten? gjordes en förstudie som syftade till att visa på de metoder som kan användas för att analysera programinsatsers effekter på förekomsten av fosfor och kväve. Utvärderingen kommer fram till rekommendationer för vald beräkningsmetod men också att en skuggkontroll är lämplig att göra – detta för att undersöka om investeringens skulle ha skett även utan stöd. Det kan också finnas ett behov av att ställa kompletterande frågor till stödsökanden, som foderkoefficienter gällande fosfor- och kväveinnehåll och andel fosfor respektive kväve i fisken för att få en korrekt uppskattning av näringsläckage från berörda vattenbruk. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv184.html>

Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring - Leder stöden till mer investeringar?

Utvärderingen *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring - Leder stöden till mer investeringar?* Beräknar och avgör hur stora dödviktsförlusterna är inom beredningsindustri respektive vattenbruket. Studien analyserar också hur stöden påverkar produktionsvärde och förädlingsvärde per anställd. Utvärderarna visar att nästan en tredjedel av de totala investeringarna som sker inom vattenbruket och beredningsindustrin har skett med hjälp av stöd. Slutsatsen i rapporten är att investeringsstödet har en positiv effekt på företagens investeringar, både inom vattenbruket och beredningsindustrin, men att det även förekommer dödviktsförluster. Dödviktsförlusterna beräknas till cirka 35 procent för vattenbruket och cirka 75 procent för beredningsindustrin. Rapporten visar att trots detta har stöden potential att främja en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling av vattenbruket och beredningsindustrin. Exempelvis finner rapporten positiva effekter av stödet på produktionsvärde och förädlingsvärde per anställd inom beredningsindustrin. Utvärderingen är publicerad här: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv192.html>

Effekterna av stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap

I utvärderingen *Effekterna av stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap* analyseras information om beviljade stöd in om fiskeriprogrammet 2007 – 2013 och havs- och fiskeriprogrammen 2014 – 2020. Totalt analyseras 60 projekt där många är investeringar i art-sorterande rist som används inom fisket efter havskräfta och i fisket efter nordhavsräka. Analysen finner att stöden sannolikt har haft en viss positiv effekt på användandet av rist inom kräftfisket, vilket minskat de oönskade fångsterna. Stöden har dock inte ökat användandet av rist inom räkfisket. Analysen visar att stöden till selektiva redskap inom EHFF (fram till juli 2019) är långt ifrån att uppnå målet med att minska oönskade fångster med totalt 2 300 ton fram till år 2023 (samtliga fisken). Analysen finner att förändringar i lagstiftning och regelverk sannolikt har spelat en större roll än stöden när det gäller att skapa incitament att använda selektiva redskap i både kräftfisket och räkfisket. Rapporten visar att det är viktigt att handläggare har god kännedom om de investeringar som görs och i vilken mån de kan förväntas bidra till att uppnå målen med fonden. Ett exempel är målet om minskade oönskade fångster där 6 redskapsdetaljer såsom konstruktionen av selektiva redskap påverkar mängden oönskad fångst. Rapporten finner även potentiella målkonflikter mellan resultatindikatorerna inom EHFF. Bränsleeffektivitet och oönskade fångster används båda som indikatorer för stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap medan forskning pekar på sämre bränsleeffektivitet vid mer selektivt fiske. Utvärderingen är publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv202.html>

Uppföljningar

Ett flertal mindre och mer avgränsade uppföljningar publicerats som handlar om ändamålsenlighet, genomförande och administration av havs- och fiskeriprogrammet under programperioden. Som en fortsättning på utvärderingen av fiskeområdena under föregående programperiod gjordes en uppföljning som fokuserade på *beslutade leaderprojekt under havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020*. Uppföljningen visade att projekten är i god linje med havs- och fiskeriprogrammets mål avseende fiskerinäringen, miljö och hållbarhet. Vattenbruksnäringen kommer sannolikt inte utvecklas i någon högre grad genom leadermetoden. Diversifiering var ett av de områden som uppfattades som särskilt framgångsrika under programperiod 2007–2013. I dagsläget kan man dock inte se att denna erfarenhet har tagits till vara under pågående programperiod. Stor andel av projekten arbetar förutsättningsskapande, helt i linje med leadermetoden. Det finns dock en risk att projektresultat inte kommer leva vidare efter projektens avslutande. Uppföljningen är publicerad här: <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/utv183.html>

Anpassning till landningsskyldigheten undersöker om och i vilken utsträckning havs- och fiskeriprogrammet har bidragit till regelförändringen landningsskyldigheten. Uppföljningen kommer fram till att med tanke på att det är en omfattande regelförändring är det så få som sökt stöd inom programmet för att anpassa sig till de nya reglerna. Några få projekt har beviljats stöd för att anpassa hamnar och för att hantera bifångster. Det tycks dock att en stor del av de investeringar som görs för selektiva redskap görs inom fisket som omfattas av landningsskyldigheten. Detta tyder på att införande av landningsskyldighet har haft betydelse för svenskt fiske. Uppföljningen finns publicerad här: [Anpassning till landningsskyldigheten - Jordbruksverket](#)

I uppföljningen *Beredning av fiskeri- och vattenbruksprodukter* följer man upp hur företagsstöd för att främja berednings- och saluföringssektorerna fördelas. Uppföljningen konstaterar att stödet har varit mycket populärt i målgruppen och budgeten förbrukades snabbt, 37 procent av ansökningarna kom in för sent för att kunna beviljas. Vidare ser man att över en fjärdedel av företagen har skickat in flera ansökningar. Uppföljningen visar också att drygt två tredjedelar av de beviljade pengarna har gått till företag i Västra Götalands län. Uppföljningen rekommenderar att Jordbruksverket ser över ansökningsmöjligheterna gällande antal möjliga ansökningar och stödtak. Detta för att sprida stödets effekt över större del av marknaden. Uppföljningen är publicerad här: [Beredning av fiskeri - och vattenbruksprodukter - Jordbruksverket](#)

Produktiva investeringar i vattenbruk följer upp hur stöd har fördelats inom produktiva investeringar till vattenbruk. Uppföljningen visar att det var den första åtgärden inom havs- och fiskeriprogrammet där pengarna tog slut. Stor del av ansökningarna kom från ett fåtal företag. Över hälften av ansökningarna skickades in av fem företag. Uppföljningen rekommenderar att Jordbruksverket bör införa en begränsning av antal ansökningar eller högst beviljat belopp per företag inom varje åtgärd för att sprida stödets effekt över en större del av marknaden. Uppföljningen finns publicerad här: [Produktiva investeringar i vattenbruk - Jordbruksverket](#)

Utvärderingssekretariatet har också initierat och genomfört en utredning av om det är möjligt att ytterligare förstärka jämställdhet och ickediskriminering i programgenomförandet. Utredningen *Jämställdhet och icke-diskriminering* som en del av hållbar utveckling undersöker den juridiska tillämpningen och möjligheter till ytterligare tillämpning av jämställdhet och icke-diskriminering i landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet hos handläggande- och förvaltande myndigheter. Granskningen utgår från stödformerna miljöåtgärder, företagsstöd och investeringsstöd. Utredningen kommer fram till att myndigheterna har lyft fram jämställdhet och icke-diskriminering på ett tydligt sätt i EU-programmen och de regionala handlingsplanerna men tillämpningen kan bli tydligare i själva handläggningsprocessen. Därför behövs ett aktivt arbete för att förändra normer och värderingar om underrepresenterade grupper som omedvetet kan styra handläggningen. Utredningen bedömer också att där syftet med åtgärden är att främja den miljömässiga hållbarheten eller skapa nyttor som kommer alla till del har dessa syften ett företräde framför att positivt särbehandla specifika individer som tillhör en underrepresenterad grupp. Utredningen finns publicerad här:

[Jämställdhet och ickediskriminering som en del av hållbar utveckling - \(jordbruksverket.se\)](#)

I *Miljöprojekt inom lokalt ledd utveckling* görs en kartläggning av de miljöprojekt som har beviljats inom lokalt ledd utveckling fram till och med 19 december 2019. Miljöprojekten uppgår till åtta procent, motsvarande 167 enskilda projekt, av det totala antalet projekten i lokalt ledd utveckling. Högst andel miljöprojekt har projekt finansierade från havs- och fiskeriprogrammen där 36 procent av beviljade projekt har miljöfokus. Beviljat belopp för miljöprojekt, 113,8 miljoner kronor, motsvarar också det åtta procent av totalt beviljade belopp inom lokalt ledd utveckling. Endast sju av totalt 48 leaderområden saknar miljöprojekt. I 15 leaderområden har LAG prioriterat miljöprojekt trots att det inte är en målsättning i deras utvecklingsstrategi. En tematisk indelning av projektens inriktningar visar en hög diversitet av olika typer av miljöprojekt som görs och det är lika många förstudier som praktiska åtgärder. De vanligaste förekommande teman är fiskevård och turism. Uppföljningen finns publicerad här:

<https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/upp203.html>